

πραγματικό χρόνο (real-time), ένος υβριδικού Ε.Σ. για τον εποπτικό έλεγχο της λειτουργίας της στατικής καμίνου πύρωσης αλουμίνιας, στις εγκαταστάσεις της Αλουμίνιον της Ελλάδος Α.Ε.Β.Ε. Το Ε.Σ. θα διαθέτει συνιστώσα «βαθείας» βάσης γνώσης, υπό μορφή απλοποιημένου δυναμικού μοντέλου προσομοίωσης στοιχείων της δυναμικής συμπεριφοράς της καμίνου. Η λειτουργία του Ε.Σ. είναι η υποβοήθηση των χειριστών στη λήψη των βέλτιστων διορθωτικών ενεργειών στην κά-

μινου πύρωσης, έχοντας ως στόχο τον συνδυασμό της άριστης ενεργειακής απόδοσης με τη μείωση της μεταβλητότητας των ποιοτικών χαρακτηριστικών της παραγόμενης αλουμίνιας.

Στις δραστηριότητες της ΕΟΤΕΝ περιλαμβάνονται επίσης:

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στελεχών της ελληνικής μεταλλουργικής βιομηχανίας σχετικά με τις δυνατότητες που προσφέρουν οι εφαρμογές της Τεχνητής Νοημοσύνης για την επίλυση απλών ή

σύνθετων προβλημάτων στο συγκεκριμένο κλάδο.

- Μελέτη της οικονομικής όσο και τεχνικής βιωσιμότητας ανάπτυξης και εφαρμογής Ε.Σ.
- Συνεργασία με ευρωπαϊκούς ερευνητικούς φορείς και πανεπιστήμια, με σκοπό την προώθηση της συνεργατικής έρευνας σε θέματα ανάπτυξης εφαρμογών της Τεχνητής Νοημοσύνης στη μεταλλουργική βιομηχανία.

Μουσικό τμήμα

Έρευνα για τις καμπάνες του Αγίου Όρους

Το Μουσικό Τμήμα ΕΜΠ, παρουσίασε στις 29 Ιουνίου στην αίθουσα Τελετών του ΕΜΠ (Πατησίων) την έρευ-

να: «*Καμπάνες και σημαντρα του Αγίου Όρους. Προτεινόμενα προγράμματα κρούσεως καμπανών*».

Για το θέμα αυτό υπήρξε εκτενής αναφορά από τους υπευθύνους σύνταξης, στο τεύχος 6 του ΠΥΡΦΟΡΟΥ.

Συνεργασίες

Η ανάγκη για τη δημιουργία μίας εναλλακτικής μορφής τηλεόρασης

του Άκη Μητσούλη¹

«Βρέχει; Όχι. Μας φτύνουν.»

Andy Warhall

«TO BE OR NOT TO BE!»

Shakespeare: «Hamlet»

«TV OR NOT TV»

Woody Allen

Στην Ελλάδα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρχε το κρατικό μονοπώλιο των οπίστων. Εκτός όμως από αυτό, υπήρχε και ένα άλλο σημαντικό, αυτό των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης δηλαδή του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Και αν η κατάργηση του μονοπωλίου των οπίστων πέρασε εντελώς απαρατήρητη στον απλό Έλληνα πολίτη, δε συνέβη κάτι αντίστοιχο όταν ήρθε η ώρα του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Α-

δυνατό να μετρήσω πόσα χρόνια χρειάστηκαν για να ανοίξουν οι συχνότητες του ραδιοφώνου σε μη κρατικούς σταθμούς, πάντως χρειάστηκε να περάσουν είκοσι δύο ολόκληρα χρόνια από τότε που η τηλεόραση πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα για να σαρώσει ο πρώτος ιδιωτικός τηλεοπτικός σταθμός τους αιθέρες. Το πράσινο φως δόθηκε το Σεπτέμβριο του 1989 με το νομοσχέδιο που ψήφισε η τότε κυβέρνηση -ή μάλλον καλύτερα συγκυβέρνηση- Ν.Δ. και Συνασπισμού. Και πριν ακόμη συνειδητοποιήσουμε την κατάσταση που δημιούργησε η απελευθέρωση της ραδιοφωνίας το 1987, πριν καλά καλά προχωρήσουμε σε κάποια συμπεράσματα, προσγεωθήραμε ανώ-

μαλα στο χώρο της ιδιωτικής τηλεόρασης. Για να μην παρεξηγηθώ από την αρχή ακόμη αυτού του άρθρου, διευκρινίζω ότι σε καμιά περίπτωση δεν είμαι αντίθετος με την απελευθέρωση των τηλεοπτικών συχνοτήτων. Αλλά πιστεύω ότι εκείνο το νομοσχέδιο ψηφίστηκε τόσο γρήγορα, ώστε κανείς (;) δεν παρατήρησε ότι ήταν γεμάτο ασάφειες, αφήνοντας ένα τεράστιο χώρο πρόσφορο για παρερμηνείες, κάτι το οποίο οδήγησε στις γνωστές παρενέργειες τις οποίες εισπράττουμε σήμερα. Σταματώ εδώ, γιατί σκοπός αυτού του άρθρου δεν είναι η θεωρητική και με δικανικούς κανόνες προσέγγιση του νομοσχεδίου περί ιδιωτικής τηλεόρασης, αλλά μία ανάλυση του ομιχλώδους

(1) Ο Α. Μητσούλης είναι φοιτητής του Τμ. Χημικών Μηχανικών και υπεύθυνος του Θεατρικού Τομέα του Μ.Τ. του ΕΜΠ.

τοπίου που έχει δημιουργηθεί, καθώς και προτάσεις για μία εναλλακτική μορφή τηλεόρασης.

Σήμερα λοιπόν, τέσσερα χρόνια μετά, και οι τηλεοπτικοί σταθμοί θυμίζουν μπλουζάκια: υπάρχουν σ' όλα τα μεγέθη μικρά, μεσαία και μεγάλα. Στα μεγάλα κατατάσσονται το MEGA CHANNEL και ο ANTENNA που αποτελούν τους κυρίαρχους του παινιδιού, τουλάχιστον προς το παρόν. Και μην αναρωτηθεί κανένας γιατί παρακάτω θα τους εξετάσω μαζί. Είναι ηλίου φαεινότερο ότι η μόνη διαφορά τους έγκειται στον λογότυπο στο πάνω δεξιό τμήμα της οθόνης. Σταθμοί και οι δύο με μεγάλη οικονομική επιφάνεια (Ομάδα εκδοτών στο MEGA, ο επιχειρηματίας Μίνως Κυριακού στον ANTENNA), που έχει ως αποτέλεσμα σύγχρονες εγκαταστάσεις και τεχνολογικό εξοπλισμό, μεγάλα ονόματα στους διάφορους τομείς, αλλά από την άλλη πολλά έξοδα και κυνήγι της μεγάλης θεαματικότητας, που μεταφράζεται φυσικά, με πολλές διαφημίσεις. Και οι δύο με ποικίλο πρόγραμμα που περιλαμβάνει ελληνικές και ξένες σειρές, διαφημίσεις, ενημερωτικές εκπομπές, διαφημίσεις, παιδικά προγράμματα, διαφημίσεις, κινηματογραφικές ταινίες, διαφημίσεις. Δεν περιλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους πολιτιστικές εκπομπές, ταινίες λέσχης, ντοκυμαντέρ και ότι άλλο είναι «ύποπτο» χαμηλής θεαματικότητας. Γίνεται στον καθένα κατανοητό, ότι οι σταθμοί αυτοί έχουν στόχο να κερδίσουν ακόμη και τον πιο αδιάφορο τηλεθεατή. Όλοι πρέπει να βρουν κάτι που να τους καθλώνει στο πρόγραμμα του ενός ή του άλλου, από τη νοικοκυρά μέχρι τον πολιτικό, από τον απόφοιτο δημοτικού μέχρι τον καθηγητή του Πανεπιστημίου. Μαζικοί σταθμοί που η προσπάθειά τους για μεγαλύτερη θεαματικότητα, δηλαδή περισσότερες διαφημίσεις και έσοδα, τους οδηγεί στο να αντιγράφει ο ένας τον άλλο. Και μην ξεχνάμε ότι το αντίγραφο είναι χειρότερο από το πρωτότυπο, πόσο μάλλον όταν η ίδια η έννοια του πρωτοτύπου έχει χαθεί και αρχίζει να εμφανίζεται η αντιγραφή του αντιγράφου.

Και ο κρατικός φορέας της EPT, δεν κατατάσσεται στα μεγάλα κανάλια; Καταρχάς όταν μιλάμε για EPT δεν αναφερόμαστε μόνο σε ένα σταθμό,

αλλά σε τρεις: Ελληνική Τηλεόραση 1, 2 και 3 (ET1, ET2, ET2). Πιστεύω ότι πραγματικά πρόκειται για ένα τεράστιο φορέα με πολλές δυνατότητες, οι οποίες όμως παραμένουν ανεκμετάλλευτες. Οικονομικοί πόροι φυσικά και υπάρχουν, όμως η κακή διαχείρισή τους, η εξυπηρέτηση των πάσης φύσεως κομματικών συμφερόντων της εκάστοτε κυβέρνησης, η δημοσιούπαλληλική νοοτροπία, μα πάνω απ' όλα η αγωνία της EPT να μιμηθεί τα ιδιωτικά κανάλια, την οδήγησαν στο κατακύλισμα στους πίνακες της θεαματικότητας. Η EPT όφειλε με την έναρξη των ιδιωτικών καναλιών, αντί να προσπαθήσει να ακολουθήσει και να μιμηθεί την πορεία τους, να παραμείνει σταθερή στις αρχές που επιβάλλεται να

έχει ένα κρατικό φορέας που απευθύνεται στο λαό, αλλά παράλληλα αποτελεί κύριο εκφραστή του Ελληνικού Πολιτισμού στο εξωτερικό. Αντί λοιπόν να ενθαρρύνει την ανάπτυξη και δημιουργία αξιολογών πολιτιστικών εκπομπών, αντί να προβάλει αξιολόγη ντοκυμαντέρ, αντί να διατηρήσει την ποιότητα των κινηματογραφικών της ταινιών, αντί να προωθήσει τη δημιουργία πολλών αξιολογών και έργων ενημερωτικών εκπομπών, ενόψει μάλιστα των κρίσιμων εθνικών θεμάτων που αντιμετωπίζει η χώρα, αντικατέστησε με το πρόσημα της αντιεμπορικότητας και τις ήδη υπάρχουσες. Και τις αντικατέστησε με το χειρότερο τρόπο: με βιντεοταινίες καζί-σπου είδους, σειρές που δεν αντέχουν την κριτική και ταινίες που βρήκε από τα αζήτητα των κινηματογραφικών εταιριών. Αν λάβουμε υπόψη ότι τα δελ-

τία ειδήσεων της EPT, δεν ήταν ποτέ από άποψη αντικειμενικότητας, δυνατό της σημείο, ακόμη κι όταν ήταν μόνη στον τηλεοπτικό ορίζοντα, τότε γίνεται απόλυτα κατανοητό το κατακύλισμα της θεαματικότητας που κατατάσσει τρίτη την ET1, πολύ πιο πίσω την ET2 και ακόμη πιο πίσω την ET3 (που αντί να προσεχθεί περισσότερο, λόγω που η έδρα της είναι η Θεσσαλονίκη, παραμελήθηκε επιδεικτικά, ενώ για ένα διάστημα γινόταν λόγος για την κατάργησή της). Μοναδική σανίδα σωτηρίας της EPT, οι κατά καιρούς αθλητικές μεταδόσεις, αλλά κάποτε θα πάψουν να ακοούν μόνο αυτές.

Στα μεσαίως κατηγορίας κανάλια, θα εντάξω το SEVEN X, το NEW CHANNEL και το TELE CITY. Μία αναγκαία διευκρίνιση: το K29 θα μπορούσε να ενταχθεί σ' αυτή την κατηγορία. Όμως τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, επίκειται η πλήρης αλλαγή στη δομή του και η μετονομασία του σε STAR CHANNEL, υπό τη διεύθυνση του γνωστού και μη εξαιρετέου κ. Μαστοράκη. Οπότε κρίνω σκόπιμο να μην αναφερθώ καθόλου σ' αυτό μια και είναι ακόμη ασαφές και άγνωστο το πρόγραμμά του. Κατόπιν τούτου συνεχίζω.

Το SEVEN X είναι μία ενδιαφέρουσα περίπτωση στον τηλεοπτικό μας ορίζοντα. Έκανε ό,τι δεν έκαναν οι άλλοι. Με δεδομένη τη θέση περί τηλεόρασης των MEGA και ANTENNA και την προσχώρηση και της EPT σ' αυτή, το κενό της δημιουργίας μιας ποιότητας -το κατά δύναμη- τηλεόρασης φάνταζε δυσαναπλήρωτο. Αυτό εκμεταλλεύτηκε και το SEVEN X και εισέβαλλε στον τηλεοπτικό μας ορίζοντα. Με προγράμματα που απαρτιζόνταν αρχικά από κινηματογραφικές ταινίες, όχι μόνο προσεγμένες, αλλά τολμώ να πω λέσχης, και αργότερα με την προσθήκη πολλών ενημερωτικών εκπομπών για την πολιτική, την οικονομία, τις τέχνες και τα γράμματα. Όχι ότι όλα ήταν σωστά, αλλά τουλάχιστο ήταν διαφορετικά. Και λέω ήταν, γιατί αυτό τον καιρό το SEVEN X περνά μία κρίση ταυτότητας, κάτι που έχει άμεσο αντίκτυπο και στο πρόγραμμά του: ελάττωση των ενημερωτικών εκπομπών και προσθήκη κάποιων σειρών βγαλμένων από το παρελθόν, που ούτε ως CULT δεν μπορούν να χαρακτηριστούν. Πά-

ντως, ακόμη και μ' αυτή την κρίση ταυτότητας (που σε ένα βαθμό οφείλεται και στην παραιτήση του ικανού Ρ. Μορώνη από τα ηνία του καναλιού) το SEVEN X παραμένει κάτι διαφορετικό, τόσο διαφορετικό που είναι και το μοναδικό κανάλι που δεν έχει ούτε ένα δελτίο ειδήσεων.

Το NEW CHANNEL από την άλλη δεν έχει σαφή τοποθέτηση για το πρόγραμμά του. Προσπαθεί να ικανοποιήσει τους πάντες και τελικά δεν ικανοποιεί κανένα. Στο πρόγραμμά του βρίσκει κανείς από τα καταπληκτικά ντοκυμαντέρ του NATIONAL GEOGRAPHIC μέχρι και βιντεοταινίες, και από σημερινές ταινίες του ευρωπαϊκού κινηματογράφου μέχρι και σεξοκωμωδίες. Δυστυχώς, αν δεν επαναπροσδιορίσει στο μέλλον τη θέση του, και με δεδομένο ότι δεν έχει την οικονομική επιφάνεια των δύο μεγάλων καναλιών για να μπορέσει να ικανοποιήσει τους πάντες, θα καταδικαστεί στον αφανισμό.

Το TELE CITY ίσως θα έπρεπε να καταταγεί στην παρακάτω κατηγορία αλλά ας το εντάξω -με βαριά καρδιά είναι η αλήθεια- σ' αυτή. Σταθμός που μάλλον λειτουργεί ως βήμα της Ν.Δ., παρά ως σοβαρό τηλεοπτικό κανάλι (κάτι αντίστοιχο ισχύει και για το Κ29 με την τωρινή του μορφή, με τη διαφορά ότι τάσσεται στην πλευρά του ΠΑ.ΣΟ.Κ.). Η αμερόληπτη παρουσίαση των γεγονότων στις ειδήσεις, η εκπροσώπηση όλων των κομμάτων στις ενημερωτικές εκπομπές, η αντικειμενικότητα εν γένει, είναι έννοιες άγνωστες γι' αυτό το κανάλι. Το πρόγραμμά του απαρτίζεται κυρίως από «ενημερωτικές» εκπομπές, εκπομπές που μοι-

ράζουν δώρα θέτοντας ανόητες ερωτήσεις, και έναν κύριο ο οποίος κάθε Κυριακή και πριν καλά καλά ανοίξουμε τα μάτια μας, οδύρεται και χτυπιέται μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες γιατί η αιχδός Χ ανέβηκε στο νούμερο 1 των επιτυχιών του σταθμού. Το TELE CITY θεωρείται ο φυσικός διάδοχος της TV PRESS, η οποία στα χρόνια που η ΕΡΤ είχε το κρατικό μονοπώλιο λειτουργούσε με μία κάμερα καταγράφοντας διάφορα γεγονότα που δεν προβάλε για πολιτικούς λόγους η ΕΡΤ. Γίνεται όμως έτσι σοβαρός τηλεοπτικός σταθμός; Στο TELE CITY πιστεύουν πως να.

Δυστυχώς όμως αυτό δεν το πιστεύουν μόνο στο TELE CITY, αλλά το πιστεύουν και τα μικρά εκείνα κανάλια στα οποία θα αναφερθώ παρακάτω, και τα οποία με σαφώς μικρότερα τεχνικά και οικονομικά μέσα λένε πως κάνουν τηλεόραση. Είναι εκείνη η κατηγορία τηλεοπτικών σταθμών την οποία, ας μου επιτραπεί να την ονομάσω με ένα αγγλικό όρο, TRASH TV, δηλαδή τηλεόραση σκουπιδιών. Δεν θα σας αναλύσω φυσικά το καθένα από αυτά τα κανάλια ξεχωριστά, δεν έχει

νόημα (όσοι πάντως επιμένουν ας συμβουλευτούν τον πίνακα που παραθέτω στο τέλος του άρθρου ή απλά ας ανοίξουν την τηλεόρασή τους). Εδώ θα πω δύο λόγια για το τι μπορείτε να δείτε σ' αυτούς τους σταθμούς: βιντεοκλίπς λαϊκών τραγουδιών, συνεντεύξεις λαϊκών τραγουδιστών τετάρτης κατηγορίας, αστρολογία, τηλεφωνικά παιχνίδια, ερωτικές συμβουλές, άγνωστους πολιτικούς και ό,τι άλλο μπορεί να βάλει με το μυαλό του κανείς. Κι όλα αυτά σε κακόγουστα σκηνηκά και ερασιτεχνικό τεχνολογικό εξοπλισμό.

Το ζήτημα που τίθεται πλέον είναι, τί γίνεται από εδώ και μπρος. Από την περιγραφή του τηλεοπτικού τοπίου της περιοχής Αττικής, ένα πράγμα γίνεται πλέον σαφές: η παντοδυναμία των δύο μεγάλων ιδιωτικών καναλιών MEGA CHANNEL και ANTENNA. Από κει και πέρα το χάος. Καταποντισμός της ΕΡΤ και απομάκρυνση από το βασικό της στόχο, ως επίσημη τηλεόραση του ελληνικού Κράτους, και μια σειρά από μικρούς σταθμούς, που απλώς καταλαμβάνουν, και μάλιστα με το έτσι θέλω, τις τηλεοπτικές συχνότητες. Τελικά, ο απλός θεατής διατρέχοντας με

ΠΙΝΑΚΑΣ Τηλεοπτικοί σταθμοί που εκπέμπουν στο λεκανοπέδιο Αττικής

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΙΔΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
MEGA CHANNEL	Ποικίλο
ANTENNA	Ποικίλο
ET 1	Ποικίλο
ET 2	Ποικίλο
ET 3	Ποικίλο
NEW CHANNEL	Ποικίλο
SEVEX X	Ποικίλο
KANALI 29	Ποικίλο
TELE CITY	Δημοσιογραφικό
THΛETΩPA	Ποικίλο
JUNIORS TV	Παιδικό
902 TV	Δοκιμαστικές εκπομπές
HELLAS 62	Θρησκευτικό
AΘHNA TV	Ελληνικά Βίντεοκλιπ
HIGH CHANNEL	Ποικίλο
BLUE SKY	Ποικίλο
TV MAGIC	Ποικίλο
JERONYMO GROOVY	Μουσικό
ART TV 68	Εμπορικό
ITA 8	Ποικίλο
KANALI 67	Πολιτικό
TV ΚΗΦΙΣΙΑ	Ποικίλο
PIK (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου)	Ποικίλο - Κρατικός σταθμός Κύπρου
TV PLUS	Τηλεόραση συνδρομητών - PAY TV

το τηλεκοντρόλ τα κανάλια ένα προς ένα, τί αποκομίζει; Κατά τη γνώμη μου μία σειρά άχρηστων εικόνων χαμηλότατης αισθητικής, παγιδεύοντας την όραση και το μυαλό του για λίγο μέχρι τον επόμενο σταθμό.

«Και πού είναι το πρόβλημα;» θα μπορούσε να αναρωτηθεί ο καλόπιστος τηλεθεατής. «Και τί σαν είναι όλα τόσο φτηνά; Δεν τρέχει τίποτα. Περνάει η ώρα». Μα το ζήτημα είναι ακριβώς εκεί. Η τηλεόραση όχι μόνο κατέχει τη μερίδα του λέοντος στη διασκέδαση μιας οικογένειας, αλλά σιγά σιγά αναγορεύεται και ως βασικός τρόπος ζωής. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το σποτ για το νέο πρόγραμμα του ANTENNA, το οποίο ούτε λίγο ούτε πολύ λέει ότι ο ANTENNA είναι «τρόπος να δεις, τρόπος να ζεις». Κι αυτό δεν ισχύει μόνο για το συγκεκριμένο σταθμό. Ισχύει γενικά. Αν πρόκειται λοιπόν η φτηνία -με την ευρύτερη έννοια του όρου- να αποτελέσει τον τρόπο ζωής του νεοέλληνα, τότε όλοι μπορούν να δουν το μέλλον αυτής της χώρας.

Νομίζω πως πλέον μετά από τέσσερα χρόνια, είναι καιρός για τη δημιουργία μιας εναλλακτικής μορφής τηλεόρασης. Μιας τηλεόρασης που η θεαματικότητα θα κερδίζεται με το ποιοτικό πρόγραμμα και την καταξίωσή του στα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Βέβαια αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο, γιατί ήδη υπάρχει ένας εθισμός προς τα προαναφερθέντα θεάματα. Όμως αξίζει το κόπο. Προχωρώ λοιπόν σε συγκεκριμένες προτάσεις για να τεκμηριώσω τα παραπάνω, έτσι ώστε, να μην παραμείνουν για μια ακόμη φορά ευχολόγιο.

Προτάσεις:

1. Άρτιος τεχνικός εξοπλισμός και τέλεια οργανωμένα STUDIO. Με μια ερασιτεχνική κάμερα δεν γίνεται τηλεόραση.
2. Έμφαση στην ενημέρωση με αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων, μακριά από πολιτικά παιχνίδια, και σεβασμός στην αισθητική του θεατή. Ο επιθανάτιος

ρόγχος ενός ανθρώπου, δεν είναι είδηση.

3. Στελέχωση του σταθμού με επιτελείο εμπειρών δημοσιογράφων.
4. Καμιά τηλεοπτική σειρά. Πέρα του γεγονότος ότι είναι οικονομικά ασύμφορες και αμφίβολης τελικά θεαματικότητας, τις περισσότερες φορές το τελικό αποτέλεσμα δεν ικανοποιεί ούτε τους δημιουργούς.
5. Επιλεγμένες κινηματογραφικές ταινίες, με γνώμονα πάντα την ποιότητα. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα πως θα είναι ταινίες που απευθύνονται σε περιορισμένο κοινό. Υπάρχουν ταινίες αριστουργήματα με ευρεία απήχηση.
6. Άνοιγμα της τηλεόρασης στους ανθρώπους του Θεάτρου και προβολή της δουλειάς τους απ' αυτή, με τη μαγνητοσκόπηση αξιολογών παραστάσεων.

7. Εκπαιδευτικές εκπομπές με θέματα από τις τέχνες και τον πολιτισμό, μέχρι τη φύση και την οικολογία.
8. Άνοιγμα της τηλεόρασης στους πνευματικούς ανθρώπους.
9. Κατάσχεση του προγράμματος με λογική ANTI-STRIPPING. Έτσι δίνεται και εναλλακτική πρόταση σ' εκείνους τους θεατές που δεν θέλουν να βλέπουν τα ίδια πράγματα την ίδια ακριβώς ώρα σ' όλους τους άλλους σταθμούς.
10. Συνέπεια στις ώρες έναρξης των εκπομπών, και προβολή διαφημίσεων στην αρχή μιας συγκεκριμένης εκπομπής και στο μέσον της.

Με την εφαρμογή βέβαια των παραπάνω δε σημαίνει πως δημιουργήσαμε την τέλεια τηλεόραση. Απλά τα παραπάνω είναι ενδεικτικά για το πού κατά τη γνώμη μου θα πρέπει να στραφεί μια σύγχρονη και με μελλοντικές προοπτικές τηλεόραση στην Ελλάδα. Ο δρόμος θα είναι δύσβατος, όμως αξίζει τον κόπο. Αν η τηλεόραση αποτελεί τρόπο ζωής -κάτι που με βρίσκει κάθετα αντίθετο- επιβάλλεται να είναι υψηλής ποιότητας.

Με αφορμή τον παραπάνω πίνακα δύο συμπληρωματικές παρατηρήσεις:

1. Είναι πολύ νωρίς να μιλήσουμε για την τύχη της εξειδικευμένης τηλεόρασης και το μέλλον της στην Ελλάδα. Εξάλλου τα δείγματα μέχρι στιγμής δεν είναι αντιπροσωπευτικά.
2. Το TV PLUS ανήκει στην κατηγορία των σταθμών για συνδρομητές (PAY TV). Εδώ όμως και αρκετούς μήνες έχει διακόψει το πρόγραμμά του, κάτι που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η PAY TV με τον τρόπο που λειτούργησε το TV PLUS (δηλαδή προβολή ταινιών που έχουν ήδη κυκλοφορήσει στο VIDEO) δεν είχε την αναμενόμενη απήχηση.

Τα «μπάνια» του λαού

του Νίκου Κουτσουλιέρη¹

Είναι χρόνια τώρα, που τη ζωή μας κατακλύζουν διάφορα ολόγκων και φράσεις «κλειδιά» που παραπέμπουν σε καταστάσεις μαζικής συμπεριφοράς, κατά βούληση αυτών που τις επινόησαν και αυτών που τις διατηρούν. Και αυτές οι φράσεις που επινοήθηκαν από πανέξυπνους ανθρώπους, έρχονται πάντα την κατάλληλη στιγμή για να μας αποδείξουν πως θεωρούμαστε κάτι σημαντικό, ότι αυτοί μας σκέφτονται και ότι αν εμείς δεν περάσουμε καλά, τότε θα γεμίσουν από... δυστυχία.

Σκέφτονται για μας με ανειπίωτη κλωσύνη και μεγαλοφυχία, και μεις το μόνο που έχουμε να κάνουμε για αντάλλαγμα, είναι να πάψουμε να σκεφτόμαστε εμείς για τον εαυτό μας, διότι κάτι τέτοιο θα ήταν αχαριστία και θα την πληρώναμε ακριβά με το να πάψουν... να μας φροντίζουν.

Τώρα βέβαια θα μου πείτε. Τί χρειάζεται να σκέφτεται κανείς; Γιατί να τα περνάμε όλα από την κρισάρα της καχυποψίας, γιατί για να καταλάβουμε πως «λειτουργεί» κάτι, θα πρέπει να το εξετάσουμε από την ανάποδη;

Βεβαίως, ένας λαός που σκέφτεται, δικαιολογεί και την ύπαρξή του και παράλληλα ρυθμίζει ο ίδιος την τύχη του, την οποία και πρέπει να μπορεί να τη ρυθμίζει.

Το βέβαιο πάντως είναι πως όλοι αυτοί οι χαρισματοειδείς επινοητές, που φροντίζουν για μας με την βοήθεια των πολυμελών επιτελειών τους, δεν φαίνονται να θεωρούν τον εαυτό τους «λαό», διότι τότε τα πράγματα θα ήσαν διαφορετικά. Το χειρότερο όμως είναι ότι θεωρούν κεκτημένο τους δικαίωμα, ότι αυτοί και μόνο αυτοί, πρέπει να αποφασίζουν τα πάντα, αυτοί και μόνο αυτοί μπορούν να ρυθμίζουν τη ζωή μας ανά πάσα στιγμή. Και αν αυτός ο λαός έχει κάποιες αντιρρήσεις, από κυρίαρχος καταλήγει να είναι αχάριστος,

τεμπέλης, χαραμοφής και κομματικό φερέφωνο των εκάστοτε πολιτικών αντιπάλων.

Κανείς δεν κάνει τον κόπο να τον ρωτήσει για τίποτα ή για την ακρίβεια, κανείς δεν φαίνεται να περιμένει την απάντησή του. Θεωρούν ότι ο λαός δεν νοιάζεται για τίποτα ούτε για την εσωτερική κατάσταση της χώρας ούτε για την απελπιστική εξωτερική, ούτε για τους ανέργους, τους απολυμένους, τη δυσβάσταχτη ακρίβεια, τις εγκληματικές φωτιές, τα αυθαίρετα μετά τις φωτιές, το δολοφονικό νέφος, το περιβάλλον και τόσα άλλα που τον καίνε πολύ και τα βάζει πάνω απ' όλα και σαφώς πάνω από κάθε απατηλή προσφορά διασκέδασης, όπως είναι τα προσφερόμενα «μπάνια του λαού».

Και ο λαός αυτός, έχει δικαίωμα να κάνει τη δική του αξιολόγηση, διότι αυτός πληρώνει μια ζωή τα σφάλματα οποιουδήποτε «σωτήρα» του, αυτός και μόνο πληρώνει τα πολυτελή αυτοκίνητα, τα τεράστια οικοδομήματα κάποιων, τα πανάκριβα ρούχα τους, τις φιλιπινέζες τους, τους γραμματείς και τις κοστωδιές των συμβούλων, που όλοι αυτοί, έχουν την απαίτηση να θεωρούνται από τον κοσμάκη, μονάδες ξεχωριστές και επιλεκτές και να τους βγάζουν το καπέλλο.

Ας δούμε λοιπόν, τί είναι αυτά τα «μπάνια» του λαού και πως τα εννοούν οι επινοητές και διαφημιστές τους και τέλος, ποιούς σκοπούς μπορούν να εξυπηρετούν.

Όλοι μας έχουμε οδυνηρές εμπειρίες από τις «τέλεια» οργανωμένες θερινές εξόδους. Μπλοκαρίσματα σε δρόμους καρμανιόλες, πλοία υπερφορτωμένα με τον ένα πάνω στον άλλο και άλλους τόσους με εισιτήριο στο χέρι που δεν χωράνε να καθίσουν πάνω στους άλλους, θάλασσες βρώμικες, μολυσμένες, που για να μπορέσεις να εξασφαλίσεις ένα τετραγωνικό μέτρο

να κάνεις μπάνιο, πρέπει να περιμένεις υπομονετικά να βγει κάποιος άλλος, τραίνα που σου παρέχουν αξιοζήλευτες αφρικανικές συνθήκες του περασμένου αιώνα. Τέλος βέβαια, για τους αρκετά εύπορους, είναι και τα αεροπλάνα, που λόγω αυξημένης κίνησης, σου ζητάνε να κάνεις λίγη υπομονή, από 3 έως 7 ώρες και αισθάνεσαι σα να περιμένεις σε αίθουσα τοκετού και μάλιστα δύσκολο.

Αν παρ' όλα αυτά, τα καταφέρεις να φύγεις από την Αθήνα και τις άλλες μεγάλες πόλεις, τα πράγματα αλλάζουν. Οι θάλασσες γίνονται μαγευτικές χωρίς πολυκοσμία και μόλυνση, τα ξενοδοχεία εντυπωσιακά με τις ανέσεις τους, τα εστιατόρια και οι καφετέριες και τα πάσης φύσεως νυκτερινά κέντρα, δλεαιστικά. Και αναρωπιέται κανείς. Τί άλλο θα ήθελε για να περάσει αξέχαστες διακοπές; Τί άλλο θα ήθελε για να ευχαριστηθεί τα... μπάνια του λαού;

Η απάντηση όμως είναι αδυσώπητη. Μα φυσικά χρήματα! Δεν μπορείς να κοιμάσαι στην παραλία, δίπλα στο ξενοδοχείο, να τρως ξηρά τροφή δίπλα στο εστιατόριο και να κάνεις το μπάνιο σου στις απόκρημνες ακτές που έχουν πετάξει τα μπαζα για να φτειάξουν τις ξενοδοχειακές τους εγκαταστάσεις.

Έχει άραγε σκεφτεί κανείς πόσο στοιχίζει να κάνει κανείς διακοπές, τη στιγμή μάλιστα που ο λαός πρέπει να κάνει τις διακοπές του μέσα στους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο και οι τιμές στην καλύτερη περίπτωση, λόγω τουρισμού, αυτούς τους μήνες διπλασιάζονται; (όποιος αμφιβάλει ας ανατρέξει στις τιμές των ταξιδιωτικών γραφείων).

Έτσι, για να κάνει μια τετραμελής οικογένεια διακοπές μιάς βδομάδας, αναγκάζεται να βάλει... γραμμάτια ή για να το πούμε πιό μοντέρνα, να χρεώσει την πιστωτική της κάρτα και επί

(1) Ο Ν. Κουτσουλιέρης είναι μέλος ΕΔΤΠ στο Τμ. Μηχανικών Μεταλλείων Μεταλλουργιών ΕΜΠ.

μήνες να ξεχρεώνει το ποσόν συν τους τόκους που ξεπερνούν το 30%.

Βεβαίως θα μου πείτε πως υπάρχουν και τα εξοχικά σπίτια, που δυστυχώς διαθέτουν ελάχιστοι, και βεβαίως, και το χωριό καθενός, που τα πάντα θεωρούνται πως είναι δωρεάν.

Αλλά για να γίνουν τα μπάνια του λαού, χρειάζεται βασική προϋπόθεση να κατάγεται από περιοχές που βρέχονται από θάλασσα και όχι από περιοχές που πρέπει να κάνεις εκστρατεία για να φτάσεις στη θάλασσα και να αναφωνήσεις «θάλαττα-θάλαττα».

Βέβαια, οι δικαιολογίες για όλο αυτό το κομμούζιο είναι πολύ συγνηθικές. Ανεβάζουμε τις τιμές τον Ιούλιο και Αύγουστο διότι μόνο 2 μήνες δουλεύουμε το χρόνο, μας λένε. Ξέρετε τί έξοδα έχουμε; Πόσες οικογένειες ζουν από τον τουρισμό; Τί δύσκολο έργο παρέρχουμε στην κοινωνία; Και άλλα πολλά διακρύβραχτα.

Φυσικά αυτοί που τα λένε αυτά, δεν είναι ούτε οι σεργιπάροι, ούτε οι ξενοδοχειακοί υπάλληλοι, ούτε όλοι αυτοί οι βιοπαλαιστές που παραμένουν λαός και αντιμετωπίζουν τα ίδια με μας προβλήματα. Τα λένε οι μεγαλοιδιοκτήτες, που επεμβαίνουν στη διαμόρφωση των τιμών, αυτοί που καταφέρνουν να πάρουν τεράστια δάνεια για να φτειάξουν αυτούς τους κολοσσούς-δάνεια που μεις τα πληρώνουμε- αυτοί που κηρύσσουν πτώχευση και παίρνουν επιχορηγήσεις, πάλι από τα χρήματα του κοσμάκη. Αυτοί που έχουν το θράσος να διαλαλούν ότι δουλεύουν 2 μήνες το χρόνο για να εξασφαλίσουν και τους 12. Αυτοί που τρώνε ασταχούς και χαβιάρι, που αλλάζουν τα πολυτελή τους αυτοκίνητα όποτε τους κάνει κέφι, αυτοί που αποκαλούνται οικονομικά στήριγματα της κοινωνίας, που κάνουν και δωρεές για να εκπέσουν από την Εφορία, που πολλοί απ' αυτούς τοποθετούν τα χρήματα που μας παίρνουν σε επιχειρήσεις... πολιτισμού, όπως είναι τα σκυλάδικα, τα μπαρμπουτάδικα, οι χαρτοπαικτικές λέσχες κ.λπ.

Θα μου πείτε. Καλά, σε ξενοδοχείο πρέπει να πας; Γιατί δε νοικιάζεις ένα δωμάτιο;

Να μια λύση σωστή, που μοιάζει παράλληλα και με λαχείο. Διότι ποιός μου λέει ότι θα βρω δωμάτιο εκεί που θέλω να πάω;

Εγώ μπορεί να θέλω να πάω στα σπήλαια του Δηρού. Πώς θα πάω αν υποχρεωθώ να κοιμηθώ στο Ναύπλιο ή στην Καλαμάτα;

Τέλος, υπάρχει και η λύση των ταξιδιωτικών πρακτορείων, αλλά αυτή εκ προοιμίου θεωρείται δισβάστακτη για μεροκαματιάριδες οικογενειάρχες.

Έτσι, αν λάβουμε υπόψη τους μισθούς, τις συντάξεις, τα μεροκάματα, τις επιδοτήσεις ανεργίας και τα συγκρίνουμε με την εξωφρενική ακρίβεια που υπάρχει, τότε οδηγούμεθα στο συμπέρασμα ότι, όταν οι φιλολαϊκοί, ομιλούν για τα μπάνια του λαού, εννοούν κανένα μπανάκι σε κάποια παραλία, κοντά στις πόλεις -που θα χρειαστεί να κάνεις άλλα δέκα γερά μπάνια, για να πας ως εκεί- ή στην καλύτερη περίπτωση, σε πλαζ, με όλα τα προβλήματα της πολυκοσμίας, των σκουπιδιών και της μόλυνσης.

Έτσι λοιπόν εννοούν αυτοί οι κύριοι τα μπάνια του λαού, σαν ο λαός να απαρτίζεται από κακομοιρηδες και ζητιάνους. Τα δικά τους όμως μπάνια, τα διαλέγουν με μεγάλη προσοχή, είτε

στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό. Στα πιό κοσμοπολίτικα θέρετρα, που εμείς τα βλέπουμε από την τηλεόραση, σε πανάκριβα ξενοδοχεία, σε μαγευτικές ακτές, με τις φιλιππινέζες να φροντίζουν τα παιδιά τους, με τα πανάκριβα μοντελάκια τους και τις απαιτητικές ιδιοτροπίες τους. Και όλα αυτά, με δικά μας χρήματα. Οι περισσότεροι από τους κυριούς αυτούς, ξεχάσανε πως πριν κάμποσα χρόνια, περπατούσαν ξυπόλυτοι και τους πήγαιναν τραβηχτούς στη σκάφη για να κάνουν μπάνιο κάθε Σάββατο και τώρα οι καιροί γι' αυτούς άλλαξαν -πώς άραγε- και θέλουν μόνο Χαβιά, Μαγιόρκα και Μαϊάμι γι' αυτούς και το σόι τους.

Δεν μας χρειάζονται λοιπόν οι μεγαλοστομίες κανενός, ότι όλα γίνονται για το καλό μας. Χρειάζονται πράξεις που να εναρμονίζονται με τα λόγια. Όποιος λέει ότι συμμερίζεται το λαό, δεν έχει παρά να ταλαιπωρηθεί μαζί του. Και τότε θα δούμε αν κάποιος απ' αυτούς θα τολμήσει να ξανααναφερθεί, στα μπάνια του λαού.

Νίτσα Καναρέλλη

Μία απόφοιτος Πολυτεχνείου των αρχών του 20ου αιώνα

της Λουίζας Κακίση

Για μας τους σημερινούς δασκάλους των καλλιτεχνικών, μια αναδρομή στο παρελθόν της διδασκαλίας του μαθήματος αυτού στον τόπο μας, θα ήταν πολύ σκόπιμη. Μπορούμε να δούμε έτσι, τον τρόπο διδασκαλίας και τις αντιλήψεις των παλιότερων δασκάλων και την επαφή που εκείνοι είχαν με τους μαθητές τους.

Αναζητώντας παλιά ελληνικά βιβλία σχετικά με την Τέχνη, σταμάτησα στο βιβλίο «Φύσις και Τέχνη» της Νίτσας Ν. Καναρέλλη. «καλλιτέχνης ζωγράφου». Η χρονολογία έκδοσης 1928 στο εξώφυλλο, ήταν καθοριστική για να το αγοράσω και να το διαβάσω προσεκτικά. Παραθέτω ένα απόσπασμα απ' τον πρόλογο:

«Αναγκάζομαι λοιπόν να προβώ εις την έκδοσιν του βιβλίου αυτού... για να γίνει ο τρόπος διδασκαλίας μου περισσότερο γνωστός, και για να βοηθήσω εκείνους εκ των επισκεπτών οι οποίοι μου υποσχέθησαν ότι, μανθάνοντες τον τρόπον θα το διδάξουν και σε άλλες ψυχούλες, που μένουν μεν μακριά από τας Αθήνας, αλλά μέσα πάντοτε στο εργαστήριον της μεγάλης καλλιτέχνης, της φύσεως, και οι οποίες -ψυχούλες- μανθίνοντας τον τρόπον θα μπορούν να αντιγράψουν μερικά από τα αριστουργήματά της, ώστε να έχουμε κατ' έτος και από μίαν παιδικήν έκθεσιν.

Και τα παιδιά των επαρχιών, από τα οποία λείπει ο κατάλληλος, ο εύκολος ο αποτελεσματικός τρόπος για να δείξουν την ψυχή τους και την τέχνη τους, θα μπορέσουν ευκολότερον να δημιουργήσουν κάτι, μαθαίνοντας τον τρόπον, δεδομένου ότι τον περισσότερον καιρόν τον περνούν στο ύπαιθρον, και όχι κλεισμένα μέσα στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού ή του σχολείου».

As αναφέρω όμως μερικά βιογραφικά στοιχεία για την καλλιτέχνη: Γεννήθηκε στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1898. Υπήρξε μέλος μιας καθαρής καλ-

«Γραφείο». Λάδι της ζωγράφου που εκτέθηκε το 1923 στη Διεθνή Έκθεση Λονδίνου.

λιτεχνικής οικογένειας που την αποτελούσαν πέντε καλλιτέχνες, η Φούλα και η Αφροδίτη Καναρέλλη ζωγράφοι, και τα αδελφια τους, Λεωνίδας ζωγράφος και Ξυλογλύπτης, και ο Σταύρος, γλύπτης σε μάρμαρο και ξύλο.

Η Ν.Κ. υπήρξε γνωστή για την εποχή της ζωγράφος και λογοτέχνης. Πήρε το δίπλωμα Ζωγραφικής Καλών Τεχνών Ανωτάτης Τάξεως Μετσοβίου Πολυτεχνείου το 1919 και το 1927-28 πήγε στη Γαλλία και Ιταλία με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών για να μελετήσει ζωγραφική και τον τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος αυτού στα σχολεία. Επισκέφθηκε εκεί διάφορα Πολυτεχνεία, Μεγάλες Σχολές και Μουσεία. Έλαβε μέρος στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης το 1938 με ατομική έκθεση, και στη Διεθνή Έκθεση Λονδίνου το 1923 με το έργο «Γραφείο». Επίσης στη Διεθνή Έκθεση της Ρώμης το 1939 με το έργο της «Το τσιπανόπουλο της Αττικής», στη Bienale της Βενετίας το 1935 με το έργο της

«Θεία Οικογένεια» και στο Τοledo με «Τοπία απ' τον Όλυμπο».

Ατομικές εκθέσεις έκανε στον Παρνασσό το 1927, στο Ξενοδοχείο της Αγγλίας το 1938, το 1933 στη Βίλλα Φλωρεντία και το 1930 στο Μέγαρο του Μετοχικού Ταμείου Στρατού, στη Σταδίου.

Συμμετείχε στις Ομαδικές Εκθέσεις του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών το 1920, και το 1939 στην Έκθεση Γεωργική το 1938, το 1941 στην Παμμακάριστο (υπέρ των Κρατουμένων Γυναικών) και σε επαγγελματική έκθεση το 1942.

Επίσης, το 1947 στον Παρνασσό, το 1924 στο Λύκειο των Ελληνίδων, το 1953 στην Πρωτότυπη έκθεση υπαίθρου στην Κηφισιά και το 1954 στην Κνωσό. Ως λογοτέχνης, συμμετείχε στην έκθεση βιβλίου στον Παρνασσό το 1945. Το 1931, στο Μέγαρο Μετοχικού Ταμείου Στρατού, διοργάνωσε η ίδια μία πρωτότυπη για την εποχή της, σχολική έκθεση, με συμμετοχή παιδιών από 40 σχολεία της Ανατολικής Περιφέρειας Αθηνών.

Η έκθεση που κινηματογραφήθηκε με τίτλο «Η Τέχνη κι' η ψυχή του παιδιού», είχε πολύ μεγάλη επιτυχία κι' έγινε αφορμή να διοργανώσουν κι' άλλα Δημόσια ή Ιδιωτικά Σχολεία εκθέσεις με έργα των παιδιών.

Η καλλιτέχνης επίσης, δίδασκε δωρεάν στο απελιέ της τους δασκάλους, ώστε να «εμπνησθούν καλλιτεχνικά τον τρόπον διδασκαλίας περί της τέχνης», όπως αναφέρει η ίδια.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η Ν. Κ. υπήρξε μια προσωπικότητα της εποχής της με σημαντικό καλλιτεχνικό και παιδαγωγικό έργο. Βραβεύθηκε με το Μέγα Βραβείο της 13ης Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης το 1948, επίσης από το Υπουργείο Παιδείας (για διακόσμηση Πατριωτικών εξωφύλλων) το 1926, από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών για το έργο της «Διηγήματα από την

ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

(Β' ΕΚΔΟΣΗ)

ΑΘΗΝΑΙ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
1928

Το εξώφυλλο του βιβλίου, που στάθηκε αφορμή για την επαφή μου με την καλλιτέχνη, παιδαγωγό και συγγραφέα.

ζωήν». Το 1951 πήρε το χρυσό μετάλλιο του Ινστιτούτου Αξιοποιήσεων Πλουτοπαραγωγικών πηγών της Ελλάδος για την καλλιτεχνική της δράση, και βραβείο από το περιοδικό «Παρνασσός».

Σημαντική υπήρξε και η κοινωνική προσφορά της - δημιούργησε ιδιόκτητη Ιδιωτική Σχολή με τον τίτλο «Καναρέλειο», αναγνωρισμένη από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Εκεί προσετοίμαζε δωρεάν σπουδαστές για ξένα και ελληνικά Πολυτεχνεία.

Από το 1927, πήρε την άδεια από το Υπουργείο Παιδείας να παρακολουθεί το μάθημα των Τεχνικών στα Σχολεία Μέσης και Δημοτικής Εκπαίδευσης, παρέχοντας δωρεάν τις υπηρεσίες της. Από το 1927-1940 εργάστηκε πειραματικά σε τρία μεγάλα Σχολεία της Πρωτεύουσας:

- α) στο Ελληνικό Εκπαιδευτήριο Σύνδεσμος (σχολεία Μαρίας Κρίκου),
- β) Στο Ιόνιο Αρρένων και
- γ) στο Ιόνιο Θηλέων.

Εφάρμοσε τον «Καναρέλειο» τρόπο διδασκαλίας σχολικής ζωγραφικής.

Το αποτέλεσμα της διδασκαλίας αυτής το έδειξε με έργα μαθητών σε δύο εκθέσεις στον Παρνασσό, κι' απέσπασε τις καλύτερες κριτικές από τους μεγαλύτερους παιδαγωγούς της εποχής της.

Επίσης, έγραψε τα βιβλία «Φύσις και Τέχνη» εγκεκριμένο απ' το Υπουργείο Παιδείας για όλα τα Σχολεία, «Διηγήματα απ' τη Ζωή», και διάφορα μικρά διηγήματα πατριωτικού περιεχομένου.

Η πρωτοπόρος αυτή Ελληνίδα, κατάφερε να κάνει τα παιδιά να ενδιαφερθούν για την ομορφιά της τέχνης, να τους μεταδώσει το καλλιτεχνικό της αίσθημα και να τους ξυπνήσει αγάπη για ό,τι ωραίο και καλό.

Έτσι, μέσα στο βιβλίο της, εξηγεί τον τρόπο διδασκαλίας της, ξεφεύγοντας από το στεγνό, ανούσιο και περιορισμένο τρόπο διδασκαλίας εκείνης της εποχής¹, άνοιξε νέους ορίζοντες στη διδασκαλία ζωγραφικής στα παιδιά. Όπως αναφέρει η ίδια «Ηθέλησα να εφαρμόσω εκείνο που λέγει ο Tomffer: Προλάβετε την φύσιν ως διδάσκαλον, το αίσθημα ως οδηγόν και τους μεγάλους διδασκάλους ως συμβούλους. Όσον εσκεπτόμουν ότι υπήρχαν ψυχαι σκλαβωμένα μεσ' στα θρανία δεν μπορούσα να ησυχάσω. Έπρεπε να τους φέρω στην ωραία μας φύση να τους μιλήσω για την μεγάλη αυτή καλλιτέχνηδα² να τους ενισχύσω το καλλιτεχνικό αίσθημα, να τους διδάξω ένα τρόπο απλό κι' ελεύθερο... Έπρεπε να ελευθερώσω τις ψυχές των παιδιών, ώστε να μπορέσω να δημιουργήσω»³

Προσπάθησε λοιπόν στο πρώτο της μάθημα, να αναπτύξει τη φαντασία των παιδιών. «Άρχισα το μάθημά μου με τέτοιο ύφος», λέει η ίδια, «ώστε να φέρω το παιδί σε άλλους κόσμους, φανταστικούς. ...Και για μια στιγμή το ταβάνι έγινε ουρανός με ήλιο, με σελήνη, με άστρα, το πάτωμα έγινε γη με ποτάμια, με λίμνες, με χλόη... Οι τοίχοι δεξιά κι' αριστερά μετεβλήθησαν σε όρη, λόφους, καταρράκτες, δά-

ση...⁴». Σκέφθηκε να ορίσει στο κάθε μάθημα κι' από μία εικόνα, ώστε να στηριχθεί εκεί, και στο τέλος της θεωρητικής διδασκαλίας να θεμελιώσει τους τεχνικούς κανόνες, επίπεδα, προοπτικά, φόρμες, φώτοσκίαση χρώμα κ.λπ.

Στο δεύτερο της μάθημα, παρουσίασε στους μαθητές της την εναλλαγή φώτος και σκιάς, σε ορισμένες γραμμές και με ορισμένες φόρμες. Αφού τους περιέγραψε τα διάφορα επίπεδα, άρχισε να προσθέτει τα χρώματα, τονίζοντας στα παιδιά τον τρόπο που δίνουν μεταξύ τους, ώστε να δίνουν την εντύπωση που επιζητείται.

Στο τρίτο της μάθημα, αποφάσισε να δώσει στα παιδιά γνώση του ήλιου, κι' όπως αναφέρει η ίδια, να τα βοηθήσει «να δουν μεγάλα κομμάτια απ' το φως του, που τίποτε δεν μπορεί να του μετατρέψει τη δύναμη και την ενέργειά του. Έπρεπε να δουν τα αποτελέσματά του σε μια ζωντανή εικόνα που δημιουργός υπήρξε αυτός μόνος...»

«Απεφάσισα να κάμω μαζί τους πάλι μία εκδρομή νοερή, γαι να δυναμώσω όσο μπορούσα τα μάτια της ψυχής των εις το φώς και να τους διδάξω τον τεχνικόν τρόπον που ημπορούσαν να αντιγράφουν τα φωτισμένα αυτά κομμάτια, χωρίς όμως να τους επιβληθώ... Έπρεπε να σεβασθώ την φαντασίαν τους, την ποιήσιν τους, το είναι τους, την ατομικότητά τους»⁵.

Ήταν η ίδια βαθύς γνώστης και μελετητής της παιδικής ψυχής που της άρεσε να την παρατηρεί μεσ' απ' το έργο της. «Πολλές φορές παρετηρήθη», μας λέει, «ότι οι ψυχές που δεν έχουν φαντασία είναι προικισμένες με υπομονή. Έχουμε παραδείγματα ότι έφθασαν και οι δύο αυτές ψυχές στο αυτό αποτέλεσμα μεσ' την τέχνη... Έλαβον λοιπόν θέσιν μεταξύ των δύο αυτών ψυχών, και εις την μίαν υπεδείκνυα έναν τρόπον κατάλληλον υπομονής και θάρρους, της δε άλλης, παρακολουθούσα τα βήματά της, διότι υπήρχε φόβος μήπως, βασιζόμενη μονάχα στις δυνάμεις της απωλέσθη»⁶.

(1) Στο Δημοτικό Σχολείο ζωγράφιζαν μόνο με μολύβι σε βιβλιαράκια με έτοιμα ήδη σχήματα ή στην καλύτερη περίπτωση ζωγράφιζαν κάποιο αντικείμενο που ακοιμούσε η δασκάλα στην έδρα, με μολύβι και το σφοντύλι για φώτοσκίαση.

(2) Εννοεί τη φύση

(3) Φύσις και Τέχνη σελ. 9-10

(4) Φύσις και Τέχνη σελ. 9-10

(5) Φύσις και Τέχνη σελ. 13

Στο τέταρτο μάθημα αποφάσισε να κάνει με τα παιδιά μία νοερή εκδρομή, ώστε να δουν μαζί το ηλιοβασίλεμα. «Μερεφέρθημεν λοιπόν (λέει η ίδια) μια μέρα του φθινοπώρου -νοερός- και σταθήκαμεν στο δρόμο που πάει για το Ξηροχώρι. Εμπρός μας απλωνόταν ο Ευβοϊκός κόλπος και στο βάθος εμφανίζοντο τα βουνά της Αταλάντης. Ένα καϊκάκι με μια βαρκούλα εστέκοντο στη μέση του κόλπου, γινόταν δε η μεταφορά του ψαρέματος της σαρδέλλας με τα κοφίνια, απ' το ψηλό καιίη στη χαμηλή βαρκούλα - και βλέπαμε να σχηματίζονται δύο ποταμοί ο ένας χρυσός και ο άλλος ασημένιος, οι οποίοι απετελούντο ο ένας απ' το χρυσαφί τ' ουρανού, όπου εκείνη την ώρα, βασιλευε ο ήλιος με την ολόχρυση στολή του, κι' ο άλλος απ' το ασημένιο χρώμα των ψαριών».

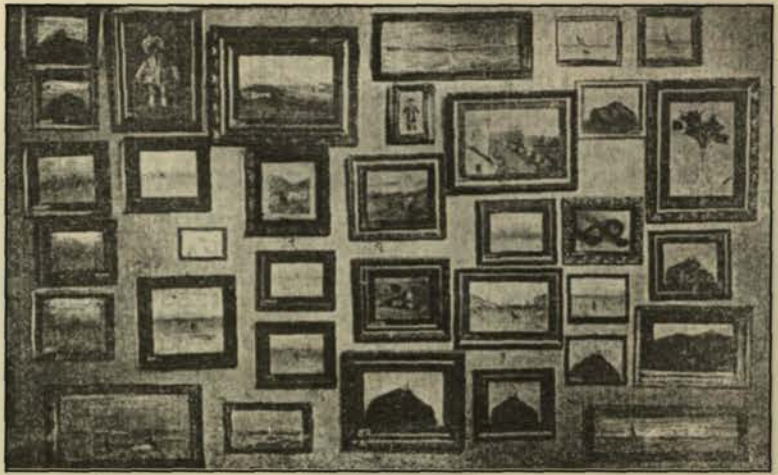
Στο πέμπτο μάθημα, παρουσίασε στα παιδιά ένα χιονισμένο τοπίο, αλλά, όπως λέει η ίδια «της πατρίδος μας, -ιδίως δε της Αττικής όπου όλ' αυτά δεν μπορούν να κρατήσουν πολλές ημέρες, μόνον ώρες,- γιατί αμέσως καθαρίζει ο ουρανός και ο ήλιος βγαίνει να διαλύσει τα πάντα»¹.

Στη συνέχεια, στο έκτο μάθημα ασχολήθηκε με την ανατομία του ανθρώπου και με το δέρμα του. Στο έβδομο μάθημα τους μίλησε για τους μεγάλους Έλληνες ζωγράφους και υποσχέθηκε μία επίσκεψη στην Εθνική Πινακοθήκη.

Τέλος, ασχολήθηκε με το πρακτικό μέρος της διδασκαλίας, διδάσκοντας στα παιδιά τη γραμμή, το επίπεδο, τα χρώματα, βάζοντάς τα να τα αντιγράψουν απ' την ίδια τη φύση.

Αφού δίδαξε στα παιδιά το τεχνικό μέρος, πήγαινε μαζί τους εκδρομές π.χ. στο Φάληρο, ώστε να τους δοθεί η ευκαιρία από την ίδια τη φύση να πάρουν το μάθημά τους.

Η ίδια αναφέρει: «Το μάθημα αυτό ήταν πολύ ικανοποιητικό για μένα και πολύ ενθαρρυντικό. Έβλεπα όλη την Ελληνική καλλιτεχνική ψυχή να δημιουργεί δικούς της κόσμους... το κρύο, ο κόπος, η πείνα, η δίψα, το παιχνίδι,

Εικόνα από έκθεση μαθητιών Δημοτικού της Ιονίου Σχολής.

όλα παραμέρισαν μπροστά στην Τέχνη. Τους ήταν αρκετό να βλέπουν ότι δημιουργούν κάτι»².

Και πιά κάτω «Στον μικρό αυτόν κόσμο συνήνητσα ψυχές που δημιουργούσαν σχέδια, φόρμες μεγάλες, καθαρές, αρμονικά χρώματα, ατιόσφαιρες, που είχαν μίαν εντελώς δικήν τους, αποκλειστικήν δικήν τους παιδικήν ποίησιν»³.

Σε κάποιο σημείο του βιογραφικού της σημειώματος γράφει:

«Επεσκέφθην τα μεγαλύτερα σχολεία της Ευρώπης. Εργάζομαι έως σήμερα μετά μεγάλου ζήλου Δωρεάν δια την καλλιτεχνικήν μόρφωσιν του Ελληνόπαιδος».

Είναι συγκινητικό να βλέπουμε τον μεγάλο ζήλο αυτής της πολύπλευρης γυναίκας -ζωγράφου, συγγραφέως και καλλιτέχνιδος.

Για την διπλή έκθεση - δική της και των μαθητιών της στον Παρνασσό από 28/5-3/7 1927 γράφτηκαν πολλές κριτικές από ανθρώπους των γραμμάτων και των Τεχνών.

Πρώτος ο Υπουργός Παιδείας Αθαν. Αργυρός γράφει τα καλύτερα λόγια, ο Γ. Ιακωβίδης Δντής Μετσοβίου Πολυτεχνείου, ο Ι. Γρυπάρης ποιητής, ο Α. Τραυλιαντώνης Συγγραφέας, ο Ι.Σ. Καραβίας Δντής Παρνασσού, ο Άλκης Θρύλος, Συγγραφέας, ο Αλέξανδρος Φιλαδέλφειος, Γ. Γουναρόπουλος

Ζωγράφος και πολλοί καθηγητές, δημοσιογράφοι κ.ά.

Ο Γ. Γουναρόπουλος γράφει: «Να μια καλλιτέχνης η Δις Νίτσα Καναρέλη που σκέφθηκε σοβαρά πως μπορεί να δημιουργηθεί ζωγραφική τέχνη στην Ελλάδα. Μορφώνει τα παιδιά με ένα τρόπο εξυπνότερο. Δυναμώνει την φαντασίαν και εκλεπτύνει την ευαισθησία των, που όταν ακολουθήσουν το παράδειγμά της και άλλοι και το ευνοήσει και αυτό το επίσημο Κράτος όπως και οι διορισμένοι ζωγράφοι στο μάθημα της Ιχνογραφίας σκφθούν σοβαρώς και δεν παίρνουν το μάθημα ως πασατέμπο των παιδιών, αργότερα θα έχουμε και ένα κοινόν με ανεπτυγμένη την καλαισθησίαν, την ευαισθησίαν που θα είναι σε θέση να ελέγχει τους καλλιτέχνας και να ενθαρρύνει ώστε να ξεδιαλέγονται οι αληθινοί καλλιτέχνας».

Είναι τόσο δύσκολο να ερευνήσουμε την διδασκαλία της «Ιχνογραφίας» εκείνων των εποχών. Μόνο από προφορικές μαρτυρίες-αναμνήσεις. Στα ιδιωτικά σχολεία μία μαθήτρια έφερε ένα αντικείμενο από το σπίτι, το ακουμπούσαν στην έδρα και το σχεδίαζαν τα παιδιά, βάζοντας φωτοσκίαση με «το οφομίλι».

Στα δημόσια τις πιά πολλές φορές, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, αγοράζαν ένα βιβλιαράκι που είχε ζω-

(6) Φύσις και Τέχνη σελ. 13-14

(1) Φύσις και Τέχνη σελ. 16

(2) Φύσις και Τέχνη σελ. 29-30

(3) Φύσις και Τέχνη σε. 34

Φωτογραφικό πορτραίτο της Νίτσας Καναρέλλη. Ζωηρό, διεισδυτικό και ερευνητικό βλέμμα. Το άτακτο της κόμης έρχεται σε αντίθεση με την στυλιζαρισμένη στάση που επέβαλε ο φωτογράφος.

γραφιμένα σχήματα και που τα παιδιά αντέγραφαν. Βέβαια, δεν χρησιμο-

ποιούσαν χρώματα αλλά μολύβι μαύρο Νο 1.

Δίκαια λοιπόν ονόμασαν οι κριτικοί την Νίτσα Καναρέλλη πρωτοπόρο στην διδασκαλία των Εικαστικών Τεχνών.

Πολλά βέβαια απ' όσα δίδαξε δεν διδάσκονται τώρα, με τις νέες μεθόδους. Μετά από μελέτες του παιδικού σχεδίου από πολλούς ερευνητές, ξέρουμε ότι το παιδί μέχρι τα 12-14 χρόνια περνάει από διάφορα στάδια εικαστικής ωρίμανσης, γι' αυτό και δεν θα έπρεπε να επεμβαίνουμε δυναμικά στη ζωγραφική του. Δεν πρέπει δηλαδή, να του ζητάμε και να το διδάσκουμε να ζωγραφίσει «σωστά» ανατομικά έναν άνθρωπο ή ένα αντικείμενο που βλέπει. Πρέπει όμως να του δίνουμε τα υλικά και να το μαθαίνουμε διάφορες τεχνικές, να το εμπνυχώνουμε και να φροντίζουμε το μάθημα των καλλιτεχνικών να είναι μια δημιουργική απασχόληση που φέρει χαρά και πνευματική ολοκλήρωση.